

РЕЦЕНЗІЯ

доктора історичних наук, доцента кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи

Ніколаєва Миколи Ілліча

на дисертаційну роботу **Собчук Ольги Володимирівни**
«Наукова біографія Володимира Миколайовича Ястребова»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 032 Історія та археологія,
галузі знань 03 Гуманітарні науки

Відгук складено на основі вивчення дисертаційної роботи та опублікованих здобувачем результатів дослідження.

Аналіз дисертаційної роботи Собчук Ольги Володимирівни дозволив комплексно схарактеризувати її наукову цінність, змістове наповнення, відповідність сучасним вимогам до написання дисертаційних досліджень у галузі історії та археології, а також ступеня самостійності, глибини опрацювання, новизни отриманих результатів та їх практичної значущості. Подана дисертаційна робота є вагомим внеском у розвиток української історичної біографістики, джерелознавства та регіонального краєзнавства. Дисертантка здійснила перше системне, комплексне й міждисциплінарне дослідження життя, наукової діяльності та інтелектуального спадку Володимира Ястребова.

1. Актуальність теми. Дисертаційна робота Собчук Ольги Володимирівни присвячена дослідженню актуальної та водночас недостатньо вивченої в українській історичній науці теми – наукової біографії Володимира Миколайовича Ястребова, видатного українського історика, археолога, етнографа, краєзнавця другої половини XIX століття. Актуальність теми обумовлена кількома чинниками. По-перше, загальною тенденцією до персоніфікації історичних досліджень, зростанням інтересу до

реконструкцій наукових біографій діячів, які значною мірою впливали на розвиток української історичної науки, але довгий проміжок часу залишалися в тіні через низку історичних обставин. По-друге, сучасна гуманітаристика дедалі більше звертається до міждисциплінарного аналізу інтелектуальної діяльності діячів минулого, що дозволяє краще зрозуміти не лише науковий внесок конкретної особи, а й соціокультурний контекст її діяльності. В цьому контексті наукова біографія В. М. Ястребова, досліджена О. В. Собчук, є надзвичайно важливою з огляду на відновлення історичної справедливості щодо імені вченого, який свого часу був визнаним фахівцем, однак у радянський період фактично випав із кола досліджень та його наукового доробку, що на сьогодні складає значну частину історіографії як центральноукраїнського регіону, так і України загалом.

2. Структура, зміст і логіка викладення. Структура дисертації є чіткою та логічною, кожен її розділ відповідає поставленим завданням і в сукупності формує цілісне наукове дослідження. Висновки побудовані логічно, ґрунтуються на об'єктивному аналізі фактів і джерел.

Робота складається зі вступу, п'ятих основних розділів (поділених на тематично обґрунтовані підрозділи), висновків, списку використаних джерел та додатків. Всього обсяг дисертації становить 296 сторінок. Основний текст викладено на 243 сторінках, що відповідає встановленим вимогам до робіт такого рівня.

У вступі сформульовано проблему, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. При проведенні дослідження автором було застосовано як загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), так і спеціальні історичні (біографічний, історіографічний, хронологічний, типологічний, історико-порівняльний, джерелознавчий) методи наукового дослідження.

Однією з головних методологічних переваг дисертації є міждисциплінарний підхід, що поєднує методи історичних, археологічних,

етнологічних, філологічних та архівознавчих досліджень. Такий підхід забезпечив глибину й багатовимірність аналізу: В. М. Ястребов постає не лише як діяч конкретної галузі, а як універсальний гуманітарій свого часу, інтелектуал широкого профілю. Врахування контексту діяльності, аналіз наукових контактів, соціального середовища та особистісних рис дозволив авторці створити багатогранний образ дослідника, чия наукова праця мала довготривалий вплив.

Перший розділ присвячений історіографії проблеми дослідження життя та наукової спадщини В. М. Ястребова, аналізу джерельної бази та методології дослідження. У першому розділі авторкою розглянуто етапи наукової розробки теми, встановлено репрезентативність джерельної бази, визначено теоретико-методологічні засади дослідження, акцентовано увагу на відсутності комплексного дослідження життя та діяльності В. М. Ястребова й продемонстровано фрагментарність вивчення цієї теми до нині. Другий розділ присвячений біографії Володимира Ястребова і висвітлює основні віхи біографії вченого з акцентом на визначення передумов та обставин формування особистості майбутнього науковця на різних етапах його життя, змалюванню психологічного портрета та окресленню комунікаційних кіл дослідника. У третьому розділі розглянуто діяльність В. Ястребова як історика та археографа та визначено основні етапи роботи дослідника у цих напрямках. У четвертому розділі прослідковано процес становлення В. Ястребова як археолога, здійснено систематизацію його археологічних досліджень, проаналізовано публікації вченого з археологічної тематики, схарактеризовано пам'яткоохоронну роботу В. Ястребова. У п'ятому розділі проаналізовано діяльність В. Ястребова у галузі етнології, визначено роль та місце В. Ястребова серед тогочасних народознавців, оцінено його внесок у розвиток етнології України.

Текст роботи написано академічною, науково виваженою мовою із застосуванням термінології, яка відповідає історико-джерелознавчому

профілю дослідження. У роботі чітко дотримано принципів історизму, об'єктивності та системності.

3. Теоретична новизна. Дисертаційне дослідження відзначається високим рівнем наукової новизни. Уперше в українській історичній науці створено цілісне біографічне дослідження В. М. Ястребова, у якому поєднано класичні методи історичної біографістики з сучасними підходами до інтелектуальної історії. Вперше здійснено детальну реконструкцію наукової діяльності вченого в різних галузях знань; проаналізовано не лише зміст його праць, а й особливості їх створення, публікації та сприйняття сучасниками. Дисертація відкриває нові горизонти для вивчення історії науки в Україні, підіймає питання про важливість регіональних інтелектуалів у формуванні національного наукового дискурсу.

4. Особистий внесок здобувачки очевидний – всі основні положення, висновки, атрибуції джерел, періодизації та інтерпретації належать О. В. Собчук і є результатом її самостійної наукової праці.

5. Апробація результатів. Результати дослідження пройшли належну апробацію на наукових заходах різного рівня, як українських, так і міжнародних. Здобувач має низку публікацій, що відображають основні положення дисертації.

Вони охоплюють тематику наукової біографії В. М. Ястребова, зокрема історіографічний аналіз вивчення життя та діяльності В. Ястребова, хронологію життєвого шляху дослідника, аналіз його етнографічних, історичних та археологічних досліджень, співпрацю В. М. Ястребова із вітчизняними та закордонними видавництвами, наукометричний аналіз наукового доробку дослідника.

Усі публікації мають самостійний характер, що підтверджує особистий вклад дисертантки у формулювання та реалізацію наукових ідей.

6. Практичне значення. Результати можуть бути використані як основа для подальших біографічних, історіографічних, джерелознавчих студій. Крім того, вони становлять інтерес для дослідників історії культури,

освіти, етнографії, краєзнавства. Окремі матеріали можуть бути залучені до викладання у ЗВО курсів з історії України XIX століття, історії археології, історіографії, регіоналістики.

7. Зауваження та дискусійні положення. Позитивно оцінюючи дисертацію загалом, доцільно зазначити кілька аспектів, які могли б посилити дослідження:

- у розділі щодо біографії В. Ястребова варто було б ретельніше дослідити період його дитячих років;

- певні розділи можна було б доповнити глибшим компаративним аналізом діяльності В. Ястребова в контексті творчості його сучасників — таких, як Д. Яворницький, П. Чубинський, М. Біляшівський. Це дозволило б краще висвітлити місце дослідника у загальному контексті української науки XIX століття, порівняти особливості підходів, методологій і тем дослідження. Водночас відсутність цього елемента не знижує наукової цінності дисертації, а лише вказує на потенційні напрями для подальших розвідок.

Загальний висновок. Дисертація Собчук Ольги Володимирівни «Наукова біографія Володимира Миколайовича Ястребова» є завершеним, цілісним, самостійним, концептуально виваженим та логічно структурованим науковим дослідженням. Дослідження вирізняється аналітичною глибиною, широкою джерельною базою, міждисциплінарним підходом і науковою новизною. Робота є першим в Україні комплексним дослідженням наукової біографії В. М. Ястребова. Автор виявила глибоку обізнаність у тематиці, дотрималась академічної доброчесності, продемонструвала самостійність суджень і високий рівень аналітичного мислення.

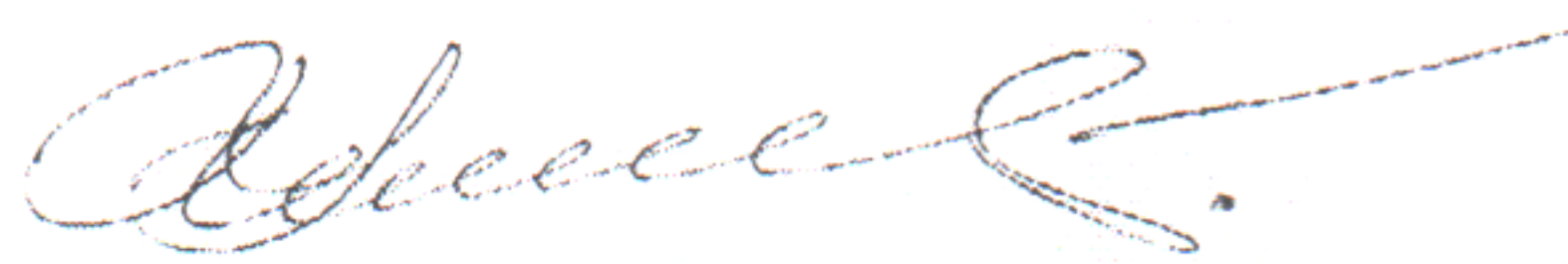
Робота повністю відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії з історії. Авторка продемонструвала високий рівень професійної підготовки, уміння працювати з джерелами, здійснювати складні аналітичні операції, формулювати обґрунтовані висновки.

Наукова новизна результатів, чіткість структури, обґрунтованість висновків, повнота джерельної бази, належна апробація та практична цінність дослідження дають усі підстави для позитивної оцінки роботи.

З урахуванням наведеного, вважаю, що дисертація Собчук Ольги Володимирівни відповідає всім вимогам, що висуваються до наукових кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії, згідно з «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, Собчук Ольга Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія», галузь знань 03 «Гуманітарні науки».

Рецензент

доктор історичних наук,
доцент кафедри
історії, археології,
інформаційної
та архівної справи
Центральноукраїнського
національного технічного університету

Микола НІКОЛАЄВ

Підпис Миколи Ніколаєва

засвідчую: Проректор з наукової
роботи та міжнародних зв'язків

Центральноукраїнського
національного технічного
університету

Андрій ТИХИЙ